

O vojno-političkim promjenama u Istočnoj Evropi i bezbjednosti Jugoslavije

– Uvodno izlaganje –

General-major prof. dr RADOVAN RADINOVIĆ

U članku se razmatraju pitanja vojne strategije, bezbjednosti i odbrane Jugoslavije i njihova povezanost sa promjenama kroz koje prolaze zemlje istočne Evrope. Pri tome, autor smatra da stanje u Jugoslaviji nije u potpunosti determinisano promjenama u tim zemljama, ali se o izvjesnom stepenu i vrsti povezanosti i međuslovljenosti svakako može govoriti.

Analizirajući različite aspekte jugoslovenske krize, autor naglašava da se nameću dvije mogućnosti za njeno razrješenje: opstanak Jugoslavije kao državne zajednice, makar i u suženim granicama, ili njen raspad na više državica. Autor se zalaže za prvu mogućnost i smatra da je, s odbrambeno-bezbjednosnog aspekta, opstanak Jugoslavije u interesu svih njenih naroda i građana.

Izdvajanjem, odnosno otcjepljenjem iz Jugoslavije, nijedna od novonastalih državica ne bi raspolagala dovoljnim kapacitetom ukupne društvene moći, koji bi joj garantovao bezbjednost i suverenitet. Dovoljno je osmotriti geopolitički prostor na koji pretenduju naše republike kao na svoju buduću državnu teritoriju pa da se uoče mnogi problemi. Sa vojnostrategijskog aspekta, teritorije budućih državica, s izuzetkom Srbije i Crne Gore, nije moguće braniti snagama i efektivima kojima bi one same objektivno raspolagale, čak i uprkos obećanoj i očekivanoj stranoj pomoći. Dakle, mala dubina, sveukupna veličina i oblik teritorije budućih jugo-državica veoma bi otežali rješavanje nekih klasičnih odbrambenih problema, kao: manevar snaga, strategijska dubina odbrane i izbjegavanje odlučujućih sudara u uslovima odbrane od oružane agresije po modelu doktrine i strategije narodnog rata, čemu sada pribjegavaju sve zemlje i narodi ograničenih ratnih resursa. Na osnovu samo ovih činjenica može se zaključiti da većina federalnih jedinica Jugoslavije svoje vizije samostalnosti i suverenosti zasnivaju na „kišobranu“ evropskih i svjetskih moćnika, što je ravno pristanku na gubitak svake suverenosti i političke samobitnosti. Autor smatra da je to suprotno istorijskim interesima upravo tih naroda i jugoslovenskih naroda u cjelini.

Ideja za stručnu raspravu na temu *Vojno-političke promjene u Istočnoj Evropi i bezbjednost Jugoslavije* nastala je u okviru širih nastojanja Instituta za strategijska istraživanja

da, prvo registruje brojna nova pitanja iz domena bezbjednosti i odbrane Jugoslavije, a zatim i da pokuša da pronađe i formuliše odgovore na njih. Smatrali smo da takva namjera najuspješnije može da se ostvari zajedničkim angažovanjem naučnih i stručnih radnika iz civilnih struktura društva i iz oružanih snaga.

Jugoslovenska kriza s kraja osamdesetih i početka devedesetih godina može se razmatrati s više aspekata, ali je za nas posebno interesantna vojnostrategijska dimenzija tog procesa. Namjera nam je da sagledamo različite segmente te krize i, koliko je moguće, doprinesemo traženju najboljih rješenja za izlazak iz nje. Ako nas događaji ne prestignu toliko da obezvrijede naše napore, što je moguće, ova rasprava je samo jedan od koraka koje u vezi s tim problemom namjeravamo da preduzmemo.

Tema rasprave implicira stav da pitanja vojne strategije, bezbjednosti i odbrane Jugoslavije postavimo u kontekst promjena kroz koje prolaze zemlje istočne Evrope, a pod „istočnom Evropom“ podrazumjevamo SSSR, sve ostale evropske članice ranijeg istočnog lagera i Jugoslaviju. Pri tome, ne smatramo da je stanje u Jugoslaviji u potpunosti determinisano promjenama u navedenim zemljama, ali, svakako, postoji izvjestan stepen povezanosti i međuslovljenosti. Bez dileme, naša kriza se mora sagledavati prevashodno kao dio sveopšte krize u koju je Istočna Evropa zapala po raspadu sistema tzv. realnog socijalizma, iako je naš model toga sistema sadržao ponešto originalnog. To nam je omogućavalo drugačiji izbor i rješenja koja bi nam, vjerovatno, pomogla da izađemo iz krize sa manje dramatičnosti, potresa i sukoba nego što ih sada imamo. Ta nesumnjiva povezanost naše krize i raspada društvenog sistema realsocijalizma i jeste razlog za sagledavanje društvenih tokova promjena u svim zemljama na istoku Evrope, kao i neke njihove sličnosti i razlike. Smatramo to opravdanim kako sa stanovišta negiranja uređenja kakvo je u tim zemljama postojalo gotovo pola vijeka, tako i sa stanovišta mogućih posljedica za svaku od njih, kao i za Evropu i svijet u cjelini. Takođe, smatramo to opravdanim i zbog činjenice da sada nema regiona u međunarodnoj zajednici s intenzivnijim promjenama.

Procesi u zemljama istočne Evrope nisu istosmjerni kao nekada, pa termin „istočna Evropa“ koristimo, prije svega, u geografskom smislu. Takođe, nesumnjivo je da sve evropske zemlje koje su se nazivale socijalističkim sada karakteriše traženje novih međunarodnih i unutrašnjih razvojnih puteva. Stoga, terminom „istočna Evropa“ obuhvatamo i dio balkanskih zemalja, odnosno zemalja jugoistočne Evrope, koje su veoma značajne za raspravu o Jugoslaviji.

Kada se govori o Evropi sasvim je izvjesno da je zastarjelo sve ono što smo do sada nazivali vojno-političkim i strategijskim opredjeljenjima. I to ne samo kada je riječ o Istoku nego i kada se radi o Zapadu. Na primjer, okosnici sistema bezbjednosti Zapada – NATO-u, za koji se njihova strategija najdirektnije vezuje, kraj hladnog rata nametnuo je brojna pitanja vezana za njegovo funkcionisanje sada i ubuduće. Osnovno je: šta nakon sloma Sovjetskog Saveza, odnosno njegovog očekivanog i vjerovatnog raspada kao federalne države? Odgovori na to pitanje različiti su među članicama te organizacije, a SAD nisu zainteresovane za radikalne promjene uloge NATO-a i njegove strategije. Čak su jedine opravdane promjene, po njihovom mišljenju, one koje bi omogućile NATO-u značajniju ulogu i u područjima van granica njegovih članica, a osobito kakvu-takvu kontrolu nad sve zahuktalijom njemačkom ekspanzijom. S druge strane, Francuska očekuje promjene pozicije te organizacije i značajniji vlastiti uticaj na njenu strategiju i upravljanje njome. Francuska opredjeljenja su u suprotnosti s dosadašnjom američkom ulogom, što izaziva popriličnu zaoštrenost unutar samog saveza. Pogotovu je nepomirljiv francuski stav sa američkim opredjeljenjem za širenje nadležnosti NATO-a na područja van Saveza. Osim toga, Francuska se sada suprotstavlja uključivanju bivših članica Varšavskog ugovora u Sjevernoatlantski savez. Pitanje je, međutim, do kada će to i uspijevati, naročito s obzirom na njemački stav. Međutim, i druge evropske zemlje imaju primjedaba na poziciju cijele organizacije, kao i na svoju ulogu u njoj. Naime, evropske članice NATO-a, i to one koje pripadaju Evropskoj zajednici, izražavaju potrebu za posebnim evropskim odbrambenim identitetom. Po intenzitetu nezadovoljstva stavovima Francuske najbliža je Njemačka. Očekuje se da će do rimskog samita lidera

NATO-a kakvi-takvi odgovori ipak biti pronađeni. Za nas je značajno da u dokumentima za pripremu tog samita, koji će se u novembru održati u Rimu, Istočna Evropa i Balkan figuriraju kao krizna žarišta prema kojima će se Savez odnositi kao i prema drugim takvim žarištima u svijetu, tj. u skladu sa stanovištem o „upravljanju krizom“.

stanovištem o „upravljanju krizom“.

Istočne Evrope kao jedinstvene vojno-političke cjeline više nema, odnosno nema njene ekonomske (SEV), niti vojno-političke (VU) integracije. Okončan je hladni rat i trka u naoružavanju. Dok su to bile „prepreke na putu u ljepšu budućnost Evrope“, mnogi su se nadali da ih odmah iza tih prepreka čekaju prostranstva mira i blagostanja. Ali, kada smo svi zajedno stigli do te prepreke i savladali je, shvatili smo da još mnogo toga treba uraditi prije nego istinski uđemo u novu epohu i uspostavimo nove, kvalitetnije odnose. Dakle, jedan specifičan svijet, stvaran više od pola stoljeća, srušio se krajem 1989. i tokom 1990. godine za iznenađujuće kratko vrijeme. Pluralizam u ekonomskoj i političkoj sferi postao je osnovna odrednica novog puta zemalja koje su mu pripadale. Takvi nagli zaokreti nikad u istoriji nisu prolazili bezbolno, pa je razumljivo što je epoha poslijesocijalizma ozbiljna krizna epoha.

Produbljivanje krize u Sovjetskom Savezu i drugim zemljama istočne Evrope, uključujući u Jugoslaviju, dovelo je do suočavanja toga dijela kontinenta sa klasičnim razvojnim problemima. Time se postojeće, uglavnom političke i ideološke, granice između dvije Evrope zamjenjuju podjelom na razvijene i nerazvijene zemlje. Na sreću, Berlinski zid je srušen, na žalost – granice ostaju. Ipak, sigurno je da svi na Istoku nisu u istom položaju. Zemlje u kojima je proces industrijalizacije okončan prije nastanka socijalističkih režima lakše će prevazići krizu poslijesocijalizma. Objektivno, mnogo više razloga za zabrinutost u vezi s tim imamo mi u Jugoslaviji. Naša višenacionalna struktura i podjela na vlastiti „sjever“ i „jug“ potenciraju teškoće izazvane opštim zastojem u razvoju.

U okviru višedecenijskog sukoba između Istoka i Zapada njegovan je problem odnosa na relaciji Istok – Istok. Ispoljava se, prije svega, u odgovarajućem međunarodnom tretmanu baltičkih republika, i pored njihovog formalnog priznavanja, međunacionalnim sukobima u Jugoslaviji i u SSSR-u,

odnosu između Čeha i Slovaka, Mađara i Rumuna, i slično. Sve je to uzdrimalo svijet bivših socijalističkih zemalja toliko da o novoj homogenizaciji na starim osnovama ne može biti ni govora. Prema tome, socijalni nemiri i (ili) međunacionalni sukobi jesu osnovne odrednice stanja i, što je još gore, perspektive većine zemalja koje razmatramo.

Izmijenjena slika Evrope, ostvarena prema navedenim opredjeljenjima, učiniće bespredmetnim postojeće integracije zasnovane na starim ideološkim i drugim pretpostavkama. Uostalom, one koje su pripadale istočnom domicilu već su doživjele takvu sudbinu. Nestajale su uporedo s krahom sistema u zemljama koje su sačinjavale propale kolektivitete. Istočni dio Evrope našao se naprosto na granici kolapsa. Na Zapadu, opet, teško je uskladiti razvoj pojedinih država i pomiriti sve njihove interese.

U razmatranju promjena koje su se desile u Istočnoj Evropi neophodno je ukazati na sličnosti i razlike između događaja u SSSR-u i Jugoslaviji. Obje zemlje su proteklih decenija, svaka na svoj način, imale značajnu ulogu u međunarodnoj zajednici. Međutim, svjedoci smo procesa nestajanja i jedne i druge države u obliku kakav su donedavno imale, odnosno te dvije mnogonacionalne državne zajednice naprosto se raspadaju. Stoga, važno je sagledati moguće ishode tog raspada: šta će postojati umjesto tih država na njihovom tlu, kako će izgledati odbrana i kolika će biti međunarodna bezbjednost novih državnih tvorevina, koliko će trebati vremena da se taj prostor nanovo državno definiše, koliko će taj proces redefinisanja opterećivati evropsku i svjetsku bezbjednost, a koliko može potpomoći njihovom jačanju. Zatim, postoje li sličnosti u odnosima između Srba i Hrvata, s jedne, i Rusa i Ukrajinaca, s druge strane, koliko „loš jugoslovenski primjer“ može da stimulise separatističke procese u zemljama istočne Evrope, a posebno u Sovjetskom Savezu, da li ideje o panslavizmu sada zaslužuju ozbiljniju pažnju itd.

GEPOLITIČKI ASPEKTI JUGOSLOVENSKE KRIZE

Svim promjenama u Evropi u posljednjih godinu-dvije treba pridružiti i one u Jugoslaviji. Prvi poslijeratni višepartijski izbori označili su kraj partijske države. Međutim, ispostavilo

se da to nije bilo dovoljno za uspostavljanje savremenog pluralističkog i demokratskog društva i za uključivanje u evropske integracione procese. Umjesto putem modernog društva, ona je krenula putem duboke društvene krize.

Jugoslavija se sada s razlogom smatra najopasnijim kriznim žarištem u Evropi. Dokaz za to je neposredno angažovanje najznačajnijih evropskih institucija na rješavanju jugoslovenske krize. Na ozbiljnost situacije ukazuje i činjenica da se Evropa ne angažuje samo u vezi s okončanjem oružanih sukoba u Jugoslaviji nego i u vezi s izborom rješenja za njeno državno uređenje.

Međunarodne okolnosti su veoma značajne za ukupne aktivnosti država. Ipak, atributi državnosti, kao što su teritorija, stanovništvo i suverena vlast omogućavaju svakoj od njih da, u krajnjem, relativno samostalno izabere cilj i način za njegovo ostvarivanje. Tako je i s Jugoslavijom. Pošto je jugoslovenska kriza zametnuta u središtu njenog društvenog bića, ona se samo tu može i razrješiti. Za to postoje dvije osnovne opcije: da Jugoslavija opstane ili da Jugoslavija prestane postojati. Značajno je razmotriti obje mogućnosti, posebno zbog toga što nam je Evropska zajednica ponudila samo model raspada države, koji jedino Srbija i Crna Gora nisu prihvatile. Vjerovatno će ta tema i dalje dominirati u raspravama raznih međunarodnih foruma o Jugoslaviji i u političkim zbivanjima u našoj zemlji u skoroj budućnosti.

Naravno, naše opredjeljenje je da rješenja treba tražiti u okviru prve navedene opcije, tj. u okviru Jugoslavije kao države. Smatramo da se to može i ostvariti ukoliko se bude poštovala istinska volja jugoslovenskih naroda, a ne da se ta narodna volja supstituiše voljom političkih vrhuški. Nasuprot volji naroda ili manipulišući njome, separatistička rukovodstva većine naših republika idu otvoreno na razbijanje države. Stoga je opravdano pitanje čine li to iz uvjerenja da je to istorijski interes njihovih naroda ili po nalogu stranog činioca. Jer, sve objektivne analize pokazale bi da je opstanak Jugoslavije u interesu svih njenih naroda i građana pa ako se, i uprkos toj činjenici, ide na njeno razbijanje ne može se zaključiti drugačije nego da je to razbijanje negdje vani skovano, naručeno i po narudžbini izvedeno, odnosno sistematski ostvarivano. Ipak, problem se ne smije pojednostavljivati jer naša

kriza nije samo importovana, već je generisana našim unutrašnjim suprotnostima i sukobima, ali je za našu raspravu značajno da se sagleda upravo taj spoljni uticaj. Bojimo se da jednostrana rješenja naše krize, sračunata jedino na razbijanje države i nametanje koncepta državica vode Evropu, umjesto k obećanoj 1992, ka 1914. godini. Naši narodi su već bili tamo gdje im novi lideri nude da stignu. Nacionalni moćnici, umjesto djelotvornih rješenja za izlazak iz ozbiljnih privrednih i socijalnih teškoća, posežu za nacionalizmom. Nameću ga kao univerzalno rješenje svih problema poslijesocijalističkog razdoblja, mada je svakom objektivnom posmatraču jasno da se radi samo o novom vidu autoritarnog kolektivizma. Isto tako, jasno je da nacionalizam u slučaju postojanja brojnih nacija na relativno malom prostoru, kakav je jugoslovenska teritorija, neizostavno dovodi do drastičnih međunacionalnih sukoba. Takvo žarište, nesumnjivo, ugrožava prvo same te narode, a onda predstavlja i trajnu opasnost za svoje evropsko okruženje.

Jugoslavija je istorijski okvir ukupnog razvitka nacionalnih dobara naroda koji u njoj žive od 1918. godine. Bez nje bi balkanski mrak svakako bio gušći i crniji. Ona je narode koji su je stvorili primakla Evropi. Jugoslavija mora proći fazu „državne zrelosti“, u koju joj ne dozvoljavaju da uđe. Tek kad „sazri“, kad postane pretjesan, neefikasan, konzervativan servis za ostvarivanje interesa svih ljudi (i svih naroda) koji u njoj žive, proširiće se izvan svojih okvira (granica) i postati sastavni dio evropske (svjetske) zajednice.

Kao posebno značajan argument za opstanak Jugoslavije jeste nemogućnost da se ona prostorno, etnički ili ekonomski podijeli na način koji bi zadovoljio sve njene narode. Da je to tačno svjedoči i prljavi i surovi rat koji se sada vodi u Jugoslaviji, s opasnošću i da se proširi i produži. Ako je tačna teza da podjela koja bi zadovoljila sve zainteresovane nije izvodljiva, onda je tačno i to da nikakva posredovanja ne bi uspjela da umire uzavrele strasti koje bi raspad Jugoslavije izazvao. U takvoj konstelaciji snaga novonastale jugoslovenske države bi neprestano bile u konfliktima. Zato, opstanak Jugoslavije u njenim sadašnjim državnim granicama smatramo najprihvatljivijim za sve. Međutim, pitanje je da li je to i najvjerovatnija opcija razrješenja naše krize. Na žalost, mnoge sadašnje činjenice dokazuju suprotno.

Brojni su i spoljni činioci koji ukazuju na prednost opstanka Jugoslavije. Kao međunarodni subjekt, Jugoslavija je decenijama na užarenom jugu Evrope, između blokova, imala značajnu stabilizujuću i mirotvoračku ulogu. Kao relativno kompaktna državna zajednica sa oko 23 miliona stanovnika i 250.000 kvadratnih kilometara površine, na sredokračić evropskih puteva ka Sredozemlju i Aziji, Jugoslavija je značajan geopolitički činilac. Njen eventualni raspad otvorio bi mnoge pukotine u evropskom sistemu bezbjednosti. Čini se da je zabluda Evrope da je jaka Jugoslavija kao tampon nepotrebna u vrijeme narušenog balansa snaga. Ta ocjena važi za globalnu, ali ne i za regionalnu i lokalnu konstelaciju. Skoro smo sigurni da bi eventualno pojavljivanje patuljastih jugo-država na političkoj karti Evrope brzo dovelo u pitanje granice, nove regionalizacije i bilateralne odnose, uz vjerovatne konflikte, uključujući i krvave i dugotrajne oružane sukobe.

ODBRAMBENO-BEZBJEDNOSNI ASPEKTI RAZRJEŠENJA JUGOSLOVENSKE KRIZE

Izdvajanjem, odnosno otcjepljenjem iz Jugoslavije nijedna od novonastalih državica ne bi raspolagala dovoljnim kapacitetom ukupne društvene moći koji bi joj garantovao bezbjednost i suverenitet. Dovoljno je osmotriti geopolitički prostor na koji pretenduju naše republike kao na svoju buduću državnu teritoriju pa da se uoče mnogi problemi vezani za oblik teritorije, dubinu, širinu itd. Na primjer, teritorija buduće nezavisne države Hrvatske, bez srpskih krajina, krajnje se nepovoljno proteže i nepovoljnog je oblika, sa veoma malom dubinom u središtu, što se figurativno zove „meki trbuh“. Duga je više od 1.000 km, najveća dubina po osi sjever-jug iznosi 100, a po osi istok-zapad oko 230 km. Najslabije geostrateške tačke su Prevlaka, Dubrovnik, sve do Metkovića, te područje Kninske krajine i Korduna. Tu se dubina kreće od 2 do 20 km. Od Knina do mora je 40–100 km, pa se stabilnost Hrvatske iz Krajine veoma jednostavno može ugroziti. Teritorija Hrvatske se može presijecati relativno malim snagama i bez osobito ubojnih sredstava ratne tehnike.

Nema govora da bi Hrvatska mogla pristati na takvu, po prostoru nakaznu državu, osim ako ne računa na potpunu pacifikaciju Srba i popunu praznina teritorijom BiH, a takvih varijanata ima.

Bosnu i Hercegovinu je nemoguće uspostaviti kao samostalnu državu zbog izrazite etničke izmiješanosti, a ni Makedonija nije u boljem položaju. Njena dubina po osi istok-zapad iznosi svega 150 km, a to je manje od dubine armijske operacije koju bi savremena armija mogla da izvodi tzv. početnim grupisanjem snaga. Ako se tome doda albanski etnički činilac u zapadnom dijelu i probugarske aspiracije, pa i opcije u istočnom dijelu i aspiracije okolnih država, geopolitički položaj Makedonije postaje veoma nepovoljan. Sloveniju nećemo ni pominjati, jer ona ni prostorno, ni geografski, ni ekonomski ne može biti samostalna država, osim kao karikatura i kao fingirana, a u suštini zavisna država, čija se bezbjednost mora garantovati odgovarajućim stranim faktorom. Sa vojnostrategijskog aspekta, teritorije budućih državica, sa izuzetkom Srbije i Crne Gore, nije moguće braniti snagama i efektivima kojima bi one same objektivno raspolažale, čak i uprkos obećanoj i očekivanoj stranoj pomoći. Ako se zanemare ekonomski i tehnološki problemi, već na prvi pogled se može uočiti izuzetna složenost geopolitičkog položaja budućih jugoslovenskih država.

Kada bi se radilo o prijateljskom okruženju, pitanje položaja i geopolitičkih odrednica državne teritorije ne bi se postavljalo u tako oštroj formi, kao ni u slučaju da bezbjednost granica prostora republike garantuje savezna država Jugoslavija. Tada bi se republike mogle održati, ali samo kao administrativno područje važenja legislative određene federalne jedinice. Ne, dakle, kao autohtoni geopolitički prostor samostalne države koja se graniči sa neprijateljskim državama, kako bi to nesumnjivo bilo u slučaju raspada Jugoslavije. Dakle, konflikti na prostoru sadašnje Jugoslavije bili bi stalna sudbina njenih država. Jer, lako se može uočiti i shvatiti da bi mala dubina, sveukupna veličina i nepovoljan oblik teritorije budućih jugo-državica veoma otežali rješavanje nekih klasičnih odbrambenih problema, kao što su manevar snaga, strategijska dubina odbrane, izbjegavanje odlučujućih sudara u uslovima odbrane od oružane agresije po modelu doktrine i strategije

narodnog rata, čemu sada pribjegavaju sve zemlje i narodi ograničenih ratnih resursa.

Oružani sukob koji se vodi na tlu Jugoslavije trenutno je najveći problem koji onemogućava razrješenje problema opstanka Jugoslavije kao državne zajednice. Na žalost, u Evropi postoji jedna autohtona državna moć koja navodni sopstveni interes projicira u smjeru razbijanja Jugoslavije. Ona indukuje sličnu aktivnost još nekoliko država. Kako nam se sada čini, taj činilac modelira cjelokupnu evropsku javnost u artikulisanju njenog odnosa prema jugoslovenskoj krizi. Stiče se utisak da nam Evropa nije naklonjena i da je to dodatni negativni momenat za opstanak jugoslovenske države u ma kakvom obimu ili obliku. No, možda će se situacija mijenjati i možda će jačati blok snaga koje se zalažu za očuvanje Jugoslavije, makar i u smanjenom obliku. Vjerovatnoća za to bila bi veća ako bi se rješavanje jugoslovenske krize prenijelo u Ujedinjene nacije, i, osobito, ako bi neki moćni strani činioци odlučnije stali iza naše države. Tu prvenstveno mislimo na SSSR, odnosno, ako se SSSR raspadne – na Rusiju, Kinu, Indiju itd.

Kada se žele sagledati tokovi i procesi koji su doveli do naše krize i, naročito, njeni mogući ishodi, nameće se pitanje zbog čega odgovarajući politički činioци u Jugoslaviji, posebno u Srbiji, koja je najviše pogođena nametanjem rješenja krize od strane EZ, nisu naš problem postavili pred Ujedinjene nacije, odnosno pred Savjet bezbjednosti, već su se uporno držali Evrope. Razloga za postavljanje toga pitanja ima više, a navešćemo samo neke.

1. Odavno je mnogima jasno da se pod uticajem i u režiji njemačkog faktora stvara nova geopolitička interesna sfera, koja se prostire od Baltika do Sredozemlja, a koja uključuje područja bivših socijalističkih zemalja srednje Evrope (Poljska, Češko-Slovačka, Mađarska), baltičke republike SSSR-a, te Njemačku, Austriju i Italiju. U tom projektu evropskog poretka nema mjesta za Jugoslaviju u bilo kojoj formi, niti, pak, za Srbiju kao iole značajniji geopolitički činilac na Balkanu. Shodno tome, moglo se očekivati ogorčeno njemačko protivljenje pronalasku bilo kakve formule za rješenje jugoslovenske krize koja bi podrazumijevala i opstanak Jugoslavije – bilo cjelovite, bilo smanjene – i objedinjavanje srpskih oblasti u jedinstvenu srpsku državu. Dalje, moglo se pretpostaviti da

će Njemačka uporno podsticati secesiju Hrvatske (i Slovenije) jer je to uslov da ostvari svoje geopolitičke pretenzije u novom evropskom poretku, a to znači dalje produbljivanje krize i proširivanje ratnog sukoba na našem tlu. S obzirom na činjenicu da je uticaj Njemačke u Evropi u stalnom porastu, moglo se očekivati da će ona vršiti stalan pritisak na ostale članice EZ i da mu one neće odoljeti. Prema tome, pristrasnost EZ mogla se očekivati, a to je morao biti razlog za nastojanje da se razrješavanje naše krize iz Evropske zajednice prenese na Ujedinjene nacije.

2. Osim velikih evropskih sila koje pripadaju Evropskoj zajednici (Francuska i Velika Britanija) u Savjetu bezbjednosti nalaze se Sovjetski Savez, Kina i SAD. Ako se ima u vidu način odlučivanja i činjenica da interesi njegovih članova prema našoj krizi ne mogu biti istovjetni s interesima EZ, niti međusobno podudarni, bilo bi razumno da je naša politika upravo na njihovoj razlici nastojala da pronađe mogućnosti za pravednija i povoljnija rješenja sveukupne jugoslovenske državne krize. Bez sumnje, to je trebalo da bude ozbiljan razlog da se rješenje naše krize izuzme iz ingerencije EZ i prebaci pred Savjet bezbjednosti Ujedinjenih nacija.

3. U organizaciji Ujedinjenih nacija većinu čine zemlje koje su pripadale (i još pripadaju) Pokretu nesvrstanih zemalja, čiji smo mi jedan od osnivača i kojem, da ironija bude potpuna, još uvijek predsjedavamo. U većini tih zemalja Jugoslavija ima ogroman ugled i moglo se očekivati njihovo energično protivljenje razbijanju Jugoslavije kao države, što nam je nametnula EZ kao jedino rješenje. I to je morao biti snažan razlog da puteve izlaska iz naše državno-političke krize potražimo pred UN, a ne pred Evropskom zajednicom.

Zašto oficijelna jugoslovenska politika, posebno srpska, i pored poznavanja navedenih činjenica, kao i brojnih drugih koje nisu navedene, nije reagovala na vrijeme i pokušala da našu krizu stavi pred UN, a ne pred pristrasnu EZ, pitanje je koje je interesantno i za našu raspravu.

*

Na kraju, želimo da naglasimo sljedeće: (1) naša kriza, njen mogući rasplet i posljedice odvijace se u širem kontekstu evropskih događanja, a promjene u Istočnoj Evropi, naročito

u SSSR-u i njegovoj „imperiji“ tome će dati veliki doprinos; (2) promjene i procesi koji su nastali u zemljama istočne Evrope u budućnosti će snažno uticati na geopolitički i strategijski položaj Jugoslavije (kao države ili geostrategijskog prostora ako dođe do njenog raspada kao države), a time i na značajna pitanja bezbjednosti na ovim prostorima; (3) promjene u Istočnoj Evropi i raspad toga nekada geopolitički jedinstvenog prostora nametaće, unutar geopolitički razjedinjene Jugoslavije, suprotnosti koje će neminovno izazvati različite sukobe među djelovima nekadašnje jugoslovenske države, što će značajno uticati na probleme njihove bezbjednosti i nezavisnosti.

S U M M A R Y

MILITARY-POLITICAL CHANGES IN EASTERN EUROPE AND SECURITY OF YUGOSLAVIA

In the article are reviewed and considered the issues and matters of military strategy, security and defence of Yugoslavia, and their connections with the changes in the East European countries and in their international positions. The author's view is that the situation in Yugoslavia is not completely determined by these changes although a certain kind and degree of mutual dependence and linkage can surely be talked about.

In his analysis of different aspects of the Yugoslav crisis the author points out that two possible solutions impose themselves: survival of Yugoslavia as a state community, even with reduced dimensions, and its disintegration to several small states. He advocates the first solution, arguing that the survival of Yugoslavia is from the defence-security aspect to the interest of all its nations and citizens.

By its separation, i. e. secession, from Yugoslavia not a single one of the newly emerged small states would have on its disposal sufficient capacity of the overall social power that could guarantee its security and sovereignty. Suffices to take a look at the geopolitical territories which the Yugoslav republics see as their future state territories and one can see and anticipate many problems. Looked at from the military-strategic aspect the territories of the would be future small states, with the exception of Serbia and Montenegro, could not be defended by forces and resources possessed objectively by themselves, even with the promised and expected aid and assistance from abroad. Also the small depths, the overall sizes and shapes of their territories would greatly impede the solution of certain classical defence problems, such as: manoeuvre of forces, strategic defence in the depth of territory, and avoidance of decisive clashes in the conditions of defence from the armed

aggression with the application of the model of the popular war doctrine, which is being adopted by all countries and nations possessing only limited war resources. On the basis of only these facts can be concluded that the majority of federal units of Yugoslavia base their visions of independence and sovereignty on the „umbrella“ offered by the European and world powers, which equals their acceptance of the loss of any sovereignty and political independence. The author considers that their such attitudes are contrary to the historical interests of their own people and of all the Yugoslav nations together.

R E S U M E

DES CHANGEMENTS POLITICO-MILITAIRES EN EUROPE DE L'EST ET DE LA SECURITE YOUSLAVE

Dans cet article on étudie les questions de la stratégie militaire, de la sécurité et de la défense yougoslave et leur attachement aux changements dans des pays de l'Europe de l'Est. Auteur estime que la situation en Yougoslavie n'est pas entièrement déterminée par les changements dans ses pays, mais il existe un degré de liaison et d'influence desquels on peut parler.

En analysant de différents aspects de la crise yougoslave, auteur souligne deux possibilités de résolution: la résistance de la Yougoslavie comme Etat souverain, même entre les frontières diminuées, ou sa destruction en plusieurs Etats minuscules. Auteur est le partisan de la première solution en estimant que, de l'aspect défensif et de sécurité, la résistance de la Yougoslavie et dans l'intérêt de ses peuples et de ses citoyens.

Auqu'un des Etats nés par la sécession de la Yougoslavie, ne pourrait disposer des capacités que du pouvoir social, mais en aucun cas des capacités garantissant la sécurité et la souveraineté. Il suffit de voir l'espace géostratégique de ces républiques et d'apercevoir de nombreux problèmes. Territoires de ces futures Etats, à l'exception de la Serbie et du Monténégro, ne sont pas défendables par les forces et les effectifs dont ils disposeraient, même en dépit de l'aide promis de l'extérieur. Or, les dimensions minuscules, la grandeur et la forme du territoire alourdiraient la résolution des problèmes de défense comme: manoeuvre des forces, dimension stratégique de la défense, application de la guerre générale populaire, se que représente la perspective des peuples et des Etats sans grandes sources des réserves de la guerre. Partant de ces faits on peut conclure que la majorité des unités fédérales de la Yougoslavie compte sur le parapluie des forces des puissances mondiales et européennes ce que représente la perte de la souveraineté et de la stabilité politique. Auteur estime que, contrairement aux intérêts historiques de ces peuples et de peuples yougoslaves, cette solution n'est pas en jeu.

РЕЗЮМЕ

О ВОЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИХ ИЗМЕНЕНИЯХ В ВОСТОЧНОЙ
ЕВРОПЕ И БЕЗОПАСНОСТИ ЮГОСЛАВИИ

В статье рассматриваются вопросы военной стратегии, безопасности и обороны Югославии и их связь с изменениями, через которые проходят страны Восточной Европы. При этом автор считает, что состояние в Югославии не определяется полностью изменениями в этих странах, но конечно, об определенной степени и виде связи и взаимообусловленности можно говорить.

Анализируя различные аспекты югославского кризиса, автор подчеркивает, что навязываются две возможности ее решения: существование Югославии как государственного содружества, хоть и в сокращенных границах, или ее распад на несколько маленьких государств. Автор отстаивает первую возможность и считает, что учитывая аспект обороны и безопасности, существование Югославии в интересах всех ее народов и граждан.

Выходом, т. е. отделением от Югославии, ни одно новосозданное государство не располагало бы достаточной совокупной общественной мощью, которая могла бы ему гарантировать безопасность и суверенитет. Хватит посмотреть на геополитическое пространство, на которое претендуют наши республики как на свою будущую государственную территорию, чтобы заметить многие проблемы. С военно-стратегического аспекта территории будущих державок, за исключением Сербии и Черногории, нельзя оборонять силами, которыми бы они объективно располагали, даже и вопреки обещанной и ожидаемой иностранной помощи. Значит, малая глубина, величина и форма территории будущих юго-державок весьма бы усложнили решение некоторых классических оборонительных проблем, как: маневр силами, стратегическая глубина и избежание решающих столкновений в условиях обороны от вооруженной агрессии по модели доктрины и стратегии народной войны, к чему прибегают все страны и народы, имеющие ограниченные ресурсы. На основании только этих фактов можно сделать вывод, что большинство федеральных единиц Югославии свои видения самостоятельности и суверенитета основывают на „зонте“ европейских и мировых держав, что является равносильным потере любого суверенитета и политической самобытности. Автор считает, что это в противоположности с историческими интересами именно этих народов и югославских народов в целом.